

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING MUSTAQIL IJODIY FAOLIYATINI TASHKIL ETISH

Yo'ldosheva Gulira'no Zaripjon qizi

Toshkent shahar Sergeli tumani TAFU Universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining mustaqil ijodiy faoliyatini tashkil etishning muammolari va yechimlari yoritilgan. Unda bo'lajak o'qituvchini tayyorlashda ijodiy ishlarni bajarishning o'ziga xos xususiyatlari ochib berilgan bo'lib, o'quvchilarda ijodiy mehnat ko'nikma va malakalarni takomillashtirishning samarali shakllari tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: faoliyat, tizimlilik, mustaqil, ko'nikma, ijodiy mehnat.

Bizning asosiy maqsadimiz - yoshlarning sifatli ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'lishiga erishish, ularning o'z qobiliyati va iste'dodini ro'yobga chiqarish uchun barcha zarur sharoitlarni yaratib berishdan iborat.

Sh.M.Mirziyoyev

Ijtimoiy hayotning modernizatsiyalash jarayonlarini harakatga keltiruvchi va kuchi, O'zbekistonning bugungi va istiqboldagi izchil taraqqiyotning bosh omilli bo'lgan insonning ma'naviyati va kasbiy salohiyatini yuksaltirishda o'qituvchilarning tajribasi va mahoratini yanada takomillashtirish muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.A.Karimov "Yuksak ma'naviyat - yengilmas kuch" asarida o'qituvchi mehnatini yuksak baholab shunday degan edi: "Ota-onalarimiz qatori biz uchun eng yaqin bo'lgan yana bir buyuk zot - o'qituvchi va murabbiylarning oliyjanob mehnatini hurmat bilan tilga olamiz. Biz yurtimizda yangi avlod, yangi tafakkur sohiblarini tarbiyalashdek ma'suliyatli vazifani ado etishda birinchi galdagi ana shu mashaqqatli kasb egalari suyanamiz va tayanamiz. Ertaga o'rnimizga keladigan yoshlarning ma'naviy dunyosini shakllantirishda ularning xizmati naqadir beqiyos ekanligini tasavvur qilamiz".

Ta'lim boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijodkorligi jihatidan yondashish, o'quvchilarni o'quv-tarbiya jarayon sub'yekti sifatida sharhlash masalasini taqazo qiladi. Ana shu asosga ko'ra o'quvchilar ijodkorligini "Sub'yekt-ob'yekt" tizimida sharhlash tamoyilini tavsiflash muhim ahamiyat kasb etadi. Ta'lim jarayonida o'quvchilarda shakllanadigan shaxsiy sifatlar onglik, mustaqillik, topqirlik singari shaxsiy sifatlar nuqul o'qituvchi ishining natijasi bo'lmay, ular ko'p jihatdan o'quvchilarning o'ziga bog'liq. Shu tamoyilga rioya qilib, o'quv materiali faoliyat predmeti sifatida qaralib, ijodiy faoliyatining tarkibiy qismlari ajratiladi.

Ijodiy faoliyat yadrosi tafakkur, fikrlash shakllari bo'lib, ular qobiliyat, layoqat, zehn, mayl, havasni tarbiyalash yo'li bilan rivojlantiriladi, yangilik, ijodkorlik faoliyat belgilari hisoblanadi.

Ta'limni ijodiy tashkil etish yana bir masalani – o'quvchilarning o'quv faoliyati va biluv faoliyatini o'zaro muvofiqlashtirish qilib o'rganish muammosini yoritish bilan bog'liq. Ularning o'zaro taqqoslash qator xulosalarga olib keladi: bularning tarkibi bir xil bo'lib, motiv, maqsad, vosita, natijadan iborat.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari faoliyatiga ko'ra, ijodiy topshiriqlarni uch guruhga ajratib tahlil qilish mumkin. Bular: ijodiy mustaqil ish, ijodiy mashq, o'quv muammolaridir.

1. Ijodiy mustaqil ish ijodiy topshiriqlarning boshqa turlaridan ikki jihati

bilan farq qiladi: operativ (zudlik bilan) tashkil etish imkoniyati borligi va o'quv biluv faoliyatini davom ettirish imkoniyatiga egaligi. Binobarin, ijodiy mustaqil ish ta'limining shunday vositasiki, uni ta'limga tatbiq etish yo'li bilan:

- o'qish, o'rganishga ishtiyoq davom ettiradi, dars doirasida hosil qilingan motivlarning davom etishi ta'minlanadi;
- o'quvchilarni bilishga, bilim, malakalar doirasini kengaytirishga olib keladi
- o'rganilayotgan o'quv materiali ustida o'quvchilarning o'z faoliyatini mustaqil davom ettirishga zamin tayyorladi;
- o'quvchilar faoliyatiga rahbarlik qilishini ma'lum darajada osonlashtiradi.

Ijodiy xarakterdagi mustaqil ishlarni ta'limga tatbiq qilishda: topshiriqni tuzishda rioya qilingan tartibni "aniqlash yoki faoliyatni amalga oshirish tamoyilini ajratish", qayd qilingan tamoyilga rioya qilib topshiriqni bajarish, uni bajarishda erishilgan natijani eslab qolish, agar zarur bo'lsa, natijani sinfdoshlari bilan o'rtoqlashish, uni o'qituvchiga aytib berish shartlariga rioya qilinadi.

2. Ijodiy mashq. Har doim bilimlarni esga tushirib, mashq qildirish ta'limda o'quvchilarning zerikishiga sabab bo'ladi. Mashq qilish jarayonida o'quvchilarning zerikishiga sabab bo'ladi. Mashq qilish jarayonida o'quvchilarning zerikishini bartaraf etish uchun ijodiy mashqlardan foydalaniladi. Xo'p, ijodiy mashqni qanday tushunish kerak?

Ijodiy mashq noijodiy mashqdan ikki xil xususiyatiga ko'ra farq qiladi: o'rganilgan bilimlar doirasini kengaytirish. Bunda o'quvchi oldin o'rganilgan o'quv materialiga takroriy qaytib kelganda, o'z tushunchasi doirasini yangi bilimlar, tasavvurlar, faktlar, bog'lanishlar bilan boyitadi.

Ijodiy mashqlar doimiy shug'ullanishga mo'ljallangan mashqlardan farqli o'laroq ham xotiraga, ham tafakkurga moslab tuziladi. Bunda o'quvchi mavzu doirasida o'rganilgan bilim, faoliyat usullarini ham ijodiy o'rganadi.

3. O'quv muammolari – "O'quv topshiriqlari majmui" bo'lib, ularni ijodiy topshiriqlar tizimi shaklida tasavvur qilish mumkin.

Demak, bugungi kun o'qituvchisi o'z ustida tinimsiz mehnat qiladigan, har tomonlama keng fikrlaydigan, ilg'or pedagogik va axborot texnologiyalarini samarali qo'llay oladigan ijodkor shahsga, yoshlarning yuragiga chuqur kirib boradigan yuksak fazilatlar egasiga aylanishini hayotning o'zi taqazo etmoqda [2, 3, 4].

Shu nuqtayi nazardan, hozirgi kunda o'qituvchining pedagogik mahoratini ijodiy faoliyatini yanada oshirish muammosi davr talabidir [5, 6].

Demokrid huquqiy jamiyat qurish jarayonida o'qituvchining o'rni, vazifalari yosh avlodni tarbiyalash ishiga javobgarligi muhim ahamiyatga ega.

Hozirgi zamon o'qituvchisi o'z pedagogik mahorati jarayonida qator ta'limtarbiyaviy vazifalarni bajaradi [7]. U, avvalo, ta'lim muassasalari o'quv jarayoni va darsdan tashqari faoliyatda o'quvchilarning porloq kelajagi uchun javobgar shahsdir.

O'qituvchi mehnatining muvaffaqiyati va samarasi uni ilmiy jihatdan puxta tashkil etishga, mehnatni oqilona uyushtirishga ta'sir etadigan shart-sharoitlarga va mehnatni doimo ijodkorlik bilan amalga oshiriladi. Shuning uchun mehnatni amalga oshiruvchi o'qituvchi, avvalo, o'z mehnatini rejalashtirishda, o'zi puxta egallagan pedagogik mahoratiga o'z ilmiga tayanishi lozim.

Hozirgi zamon axborot kommunikatsion texnologiyalarning taraqqiyoti davrida o'qituvchi mehnatini ilmiy asosda tashkil qilish fan va texnika yutuqlarini o'qituvchi tomonidan qay darajada o'zlashtirilishga ham bog'liq.

Dunyo tarbiyashunoslik ilmda bolalarning yetakchi faoliyati o'yin ekani va o'yinlarning maktabgacha yoshdagi davrda muhim sanalishihar jihatda asoslab berilgan. O'yinlarning didaktik shakli boshlang'ich ta'lim amaliyotida ham o'ziga xos ahamiyat kasb etadi.

Bevosita bolalarning o'yinlariga bag'ishlangan tadqiqotlarda ta'kidlanishicha, o'yinlar nafaqat nafaqat maktabgacha yoshdagi bolalarning, balki boshlang'ich sinflar o'quvchilarning ham asosiy ish faoliyatidan biri bo'lib, ularning shaxs sifatida shakllanishlariga o'z ijobiy ta'sirini ko'rsatadi.

Ijodkorlik o'qituvchining o'z mehnati davomida jarayonida mustaqil faoliyat olib borishi kasbiy faoliyatining ta'lim mazmunini belgilovchi o'qituvchining ijodkorligida namoyon bo'ladi.

Ijodkorlik - bu o'qituvchining ta'lim tarbiya jarayonida sifat jihatidan yangi orginal va takrorlanmas biror ilmiy yangiliklarni paydo qiluvchi jarayondir. O'qituvchining mahsuldor

ijodkorligida belgilangan har qanday muammo muvaffaqiyatli hal qilinadi, ijod qilishga layoqatli bo'lgan o'qituvchilarning asosiy qismida bu jihatlar namoyon bo'ladi.

O'qituvchining evristik ijodkorligi, jahonda ro'y berayotga kasbiy faoliyatiga yangiliklarni dadil o'zlashtirish va targ'ib qilishni anglatadi, ya'ni uning asosida g'oyalar, farazlar hosil qilish intensivatsiya qilish va ularning haqiqatga yaqinligini, ehtimolligini, ishonchligini izchil amalga oshirish va bunda yangi holatda dadil harakat qilish qobiliyati, fikrlash jarayoni asosida tafakkurni rivojlantirish kuzatiladi. O'qituvchining kreativ ijodkorligida ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan yangi nazariyalarni yaratish mujassamlashgan, u o'zining mustaqil g'oyalar va takliflar bilan chiqadi, mohir va tajribali, layoqatli o'qituvchilarga bunga erishishi mumkin.

Yevropalik sotsiologlarning o'qituvchining mehnatining ijobiy holatini "oqimini his qilish", ya'ni o'za faoliyatiga to'liq kirishib ketish va faoliyat jarayonida qoniqish hosil qilish deb atashadi, bu esa, o'z navbatida, o'qituvchining yuqori ichki refleksiv holati kuchli bo'lishi haqida haqida guvohlik beradi. O'z kasbi jarayonida ijodkorlikni va mehnatidan qoniqishni beradi his qilmaydigan o'qituvchilarning mehnat faoliyati ko'pincha harakatsizlikka, asablarining tez charchashiga va g'ashlikka olib keladi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, o'tilgan har bir qiziqarli mashg'ulot o'qituvchilar ongida yaxshiroq qolishi, shuningdek, dunyoqarashini kengaytirishi bilan birga mustaqil ijodiy qobiliyatini o'stiradi. Ijodkor o'qituvchi o'ziga xos noyob tarzda fikr yuritadi. Uning fikri mustaqil, tiniq, birovnikiga o'xshamagan bo'lib, ko'pincha g'ayri tabiiy yechimlarni ham topa oladi. Olib borilgan tajribalar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'qituvchilarda, keyinchalik esa bitiruvchilarda u yoki bu fanlarni o'rganib, shu bilimni, ko'nikmalarni boshqa fanlarni o'rganishda qo'llashga qiynalib, ularni mustaqil fikrlash, olingan bilimlarga o'xshash yoki yangi vaziyatlarga ko'chira bilish ko'nikmalari. Bularning hammasi boshlang'ich sinflardagi turli fanlar bo'yicha mashg'ulotlarning o'zaro kelishmovchiligi sababli sodir bo'lmoqda. Bu holatda integratsiya bir predmet bo'yicha bilimlarni ikkinchisiga ko'chirish va faoliyatning almashinishi emas, balki zamonaviy fanlar integratsiyasi yo'nalishlarini aks ettiruvchi yangi didaktik ekvivalentlarni yaratish jarayoni hamdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va faravon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – T.: O'zbekiston, 2016. – B. 32-33.
2. Балтамуратова А.П. Развитие творческой деятельности будущих педагогов начального образования в контексте развивающего обучения Нукус давлат педагогика институти "Fan va jamiyat" ilmiy-uslubiy jurnali 4-son/ 45-47 betlap, Нукус 2022
3. Baltamuratova A.P. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy tayyorlash jarayonida ijodiy faoliyatini takomillashtirish samaradorligi TDPU "Ilmiy axborotlari" jurnali 11-son 2022.
4. Baltamuratova A.P. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi ijodiy faoliyatining mazmuni va tuzilishi // UzMU xabarleri ilmiy jurnali, 1/1 2023 ISSN 2181-7324
5. Baltamuratova A.P. Efficiency of improving the creative activity of the future primary educational teacher in the process of professional training. *Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development*, JIF:7.2 56–60. Retrieved from
6. <https://www.sjird.journalspark.org/index.php/sjird/article/view/512> Berlin 10785, Germany 16 January 2023.
7. Perdebaevna, B. A. (2022). Bo'lajak Boshlang'ich Sinf O'qituvchi Faoliyatida Pedagogik Va Ijodiy Qobiliyat. 14-17.
8. Baltamuratova, A. (2022). BO 'LAJAK BOSHLANG'ICH SINF O'QITUVCHILARINING IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA PEDAGOGIK MULOQOTNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA FUNKSIYALARI. *Zamonaviy dunyoda innovatsion tadqiqotlar: Nazariya va amaliyot*, 1(27), 138-148. [view/1637](#)